

Hannele Osman

kun

unicef

auttoi

SUOMEA

1947-1951

unicef

Hannele Osman Kun UNICEF auttoi Suomea 1947-1951

©Hannele Osman 1995

Suomen UNICEF-yhdistys r.y.

Lyhennetty ja uudistettu laitos

ISBN 952-9536-06-2.

Tekstit ovat vapaasti lainattavissa,
jos lähde mainitaan.

Sosiaali- ja terveyshallitus on tukenut tämän aineiston alkuperäistä julkaisemista huomattavalla määrärahalla. Siitä lämmin kiitokseni erityisesti pääjohtaja Vappu Taipaleelle.

2) Kiitos Suomen UNICEF-yhdistyksen pääsihteerille U. B. Lindströmille. Arvostan suuresti hänen toimituksellisia neuvojaan ensimmäisen tekstiversion jälkeen.

3) Kiitos Suomen UNICEF-yhdistyksen työntekijöille Ulla Pehrssonille ja Kirsti Westerlundille. He lukivat työni eri versiot ja uhrasivat huomattavan paljon aikaa neuvoihin, korjauksiin, käännöksiin ja keskusteluihin. Heidän avullaan opin luopumaan epäolennaisista ja erottamaan olennaisen. Toivon, että olisin tavoittanut tekstiini heidän oppineisuutensa jälkiä.

4) Kiitos aviomiehelleni Riadille syistä, jotka vain itse tiedämme.

Lapsilleni

United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) perustettiin 11.12.1946. Vuonna 1996 UNICEF on toiminut 50 vuotta. Tämä julkaisu on osa laajempaa tutkimustyötä, jota UNICEF:n Mutual Assistance-rahasto on tukenut vuosina 1988-1989. Työni on tarkoitettu omalta vaatimattomalta osaltaan kunni-
anosoitukseksi UNICEF:n 50-vuotiselle työlle maailman lasten hyväksi. Toisaalta työni tarkoitus on valaista yksityiskohtaisesti sitä sosiaalihistorian tärkeätä vaihet-
ta, jolloin UNICEF auttoi suomalaisia lapsia elämän alkuun vuosina 1947-1951.

Tutkimuskohteena oleva aineisto perustuu kolmen eri arkiston arkistomateri-
aaliin. Arkistot ovat Jyväskylän Maakunta-arkisto, ulkoasiainministeriön arkisto
(Helsinki) ja UNICEF:n arkistot (New York). Pääasiallinen ja laajin tietolähde on
ollut Jyväskylän Maakunta-arkiston aineisto, joka tutkimusperiodin ajaksi siirret-
tiin käyttööni Kansallisarkistoon, Helsinkiin. Aineisto koostui 18 arkistokansiosta,
joista suppein sisälsi noin 100 tietoyksikköä ja laajimmat 1 000-2 000 tietoyk-
sikköä. Tietoyksiköillä tarkoitan irrallisia, hajallaan olevia tietoaineiksia (sopimuk-
set, raportit, kirjeet, lehdistömateriaali, tiedotteet, kuitit, lähetysmääräykset, vas-
taanottotodistukset, terveystilastot, olosuhdekuvaukset jne.), jotka yleensä oli ar-
kistoitu ajallisesti ja paikallisesti loogisesta yhteydestään irrallaan. Tapahtumien
johdonmukainen seuraaminen on ollut tästä syystä erityisen vaikeaa, eritoten kun
aineistosta puuttui paljon olennaisia allekirjoituksia ja päivämääriä. Oikean tiedon
jäljittäminen ja palojen liittäminen yhteen on kuitenkin sopinut hyvin löytöretkeili-
jän ja salapoliisin mielenlaadulleni.

Avustustoiminnan onnistumista arvioitaessa huomio kiinnittyy siihen, että
Suomessa onnistuttiin muita maita ripeämmin käynnistämään avustustoiminta.
Tämä johtui siitä, että Suomella oli jo huomattavaa kokemusta tämäntyyppisen
avun vastaanottamisesta. Lastenruokinnan Keskustoimikunta oli jo vuodesta 1942
lähtien vastaanottanut ruoka-avustuksia Ruotsista, Tanskasta, Yhdysvalloista ja
Sveitsistä, joten meillä oli jo valmiina tehokas jakelujärjestelmä. Lisäksi Suomi
ilmoittautui ensimmäisenä maailmanlaajuiseen suurkeräykseen 1948, koska
keräysorganisaatio oli jo olemassa. Keräyshän suoritettiin perinteisen Kansanavun
keräyksen yhteydessä, jolloin valmis keräysorganisaatio oli myös YK:n

Lastenapukeräyksen käytettävissä. Toisin sanoen infrastruktuuri avustustoiminnan taustalla oli Suomessa sattumalta jo valmiina.

Sen sijaan pohdittaessa muita avustustoimintaan liittyviä painopistealueita herää paljon kysymyksiä. Mitkä olivat ne kriteeriot, joilla avustettavat paikkakunnat Suomessa valittiin? Olisiko ruoka-apua tullut jakaa määrällisesti vähemmän ja alueellisesti laaja-alaisemmin, sen sijaan että apu keskitettiin vain määrättyille alueille? Nämä ovat kysymyksiä, joihin on mahdollista löytää vastaukset vain tutkimusotetta syventämällä. Se ei kuitenkaan ole tänään minun tehtäväni.

Katajanokalla, 8.12.1995

Hannele Osman

Suomen Huolto N.Y. Helsinki.

Arvoisan tiivistyskeskuksen 22/11-95 johdosta:
Miksi olen rakentanut Huoltoon takaisin ka-
vaimusapukeräyksen? Pyydän selvittää, etten ole
mitään pöytäkirjoja rakentanut. Jos näin on
toteutettu, niin ovat asennetut verkko-
laitteet.

Hei
Kalle
Miia
Osmo
Sanna
Kari
Joni

Lastenhuollon Resurssit
Helsinki

Arvo. kirjassa viitattiin
että huoltoon järjestettiin k. o. l.
huollon huoltokeskus. Syys-
kuun 16:n päivän osasto
huoltokeskus. Lähellä ole
syyskuun huollon huoltokeskus
huoltokeskus, josta 20-30 kum.

Kuusi-
Kari Kari Olli

Kuusi-
Kari Kari Olli
29/8-95

	sivu	Sisällys
1	Lapset Euroopan raunioilla 1946	7
2	UNICEF perustetaan	8
3	Lasten terveysolot ja sodan jäljet Suomessa	10
4	Valmis lastenhuoltoverkosto helpotti yhteistyötä	14
5	Yhteistyö alkaa: Ensimmäinen toimintakausi 1.12.1947-kevät 1948	15
	Victory Bloomington	17
	Elintarvikkeiden ja kalanmaksaöljyn jakelu, vastaanotto ja varastointi	17
	Avustustyötä valvottiin tarkastusmatkoilla ja lasten punnituksilla	18
6	Maaailma yhdisti voimansa lasten hyväksi: maailmanlaajuinen suurkeräys	21
	Keräys toteutetaan Suomessa	21
	Keräys muissa maissa	21
7	Suolakalaa ja laardia kesäleireille, sokeria Kainuuseen:	
	Toinen toimintakausi kesä 1948	22
8	Keittola-asemat - byrokratiaa ja maalaisjärkeä	23
9	Elintarvikeohjelman laajeneminen ja päättäminen:	24
	Kolmas toimintakausi syksy 1948-kesä 1949	25
10	Muut avustushjelmat 1948-1951	25
	Puuvilla	25
	Villa	27
	Kengät	28
	Kalanmaksaöljy	29
	Terveysohjelmat:	29
	Tuberkuloosin vastustamisohjelma	29
	Sukupuolitautilien torjuntaohjelma	30
	Lasten kesäripulitutkimus ja maidonkäsittelyohjelma	30
	Terveydenhuoltohenkilökunnan koulutus	30
11	Yhteistyö päättyy	30
	Lähdeluettelo, arkistot	

Vuonna 1946 sodasta kärsiviä lapsia oli paljon, Euroopassa 40 miljoonaa. Heistä yli puolet oli aliravittuja ja vammaisia, noin neljäsosa oli menettänyt molemmat tai toisen vanhemmistaan. Lähi- ja Kaukoidässä heitä oli noin 30 miljoonaa ja Kiinassa 64 miljoonaa. Joka kolmas maailman alle 15-vuotiaista lapsista eli vuonna 1946 vain marginaalisesti, ilman kotia, ilman vanhempia, ilman ruokaa, ilman nimeä ja ilman ihmisarvoa. Heitä oli yhteensä koko maailmassa noin 300 miljoonaa. Euroopan maista vaikein tilanne oli Puolassa, Keikassa, Itävallassa, Jugoslaviassa ja Suomessa.

Puolassa oli 7 miljoonaa alle 20-vuotiaista lasta. Heistä 990 000 eli ilman isää tai äitiä, ja 11 000 lasta oli menettänyt molemmat vanhemmat. Yli kaksi miljoonaa lasta oli välittömän ruoka- ja vaateavun tarpeessa. YK:n hätäapu- ja jälleenrakennusjärjestö eli United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) oli heti sodan jälkeen aloittanut aktiivisen avustus- ja jälleenrakennustyön Suomessa. UNRRA avusti maita, jotka hyökkäyssodan uhreina olivat kokeneet huomattavia aineellisia menetyksiä ja tuhoja. UNRRA:lta saatiin myös ruoka-avustuksia. Mm. Kreikka sai vuonna 1946 ruoka-apua UNRRA:lta 2 000 tonnia.

Itävallassa päivittäinen kouluruokailu oli järjestetty 90 000 lapselle, mutta ruoka-annos oli ravintoarvoltaan vain noin 250-300 kaloria. Ruoka-apua tarvitsivat ennen kaikkea 3-6-vuotiaat. Jugoslaviassa sota jätti jälkeensä 120 000 orpoa ja 450 000 ns. puoliorpoa. Pikkulapsikuolleisuus oli koko maassa 21 prosenttia.

Maailman lasten hätää koskevassa alustuksessa Kairossa 19.4.1946 YK:n lastenjärjestön UNICEF:n ensimmäinen pääjohtaja Maurice Pate mainitsee Suomen maana, joka on kyennyt omien vaikeuksiensa keskellä järjestämään päivittäisen lämpimän aterian 88 prosentille koululaisista. Ateria oli niukka ja vaatimaton, kaloriarvoltaan vain noin 350, mutta järjestelmän kattavuus oli mittavin maailmassa. Pikkulasten terveydenhuoltoon paneutuminen neuvolatoiminnan ansiosta oli toinen seikka, joka sai huomiota osakseen kansainvälisessä lapsiraportissa 1946. Neuvolatoiminta järjestelmänä oli jo sinänsä varsin poikkeuksellinen. Ainutlaatuista oli myös äitiyshuollon liittäminen valvotun terveydenhuollon piiriin.

Suomessa YK:n hätäapu- ja jälleenrakennusjärjestö UNRRA oli mukana Lapin jälleenrakennustoiminnassa v:sta 1945 alkaen. Avustusmääräraha 500 miljoonaa markkaa (247 nykymiljoonaa) kattoi myös Lapin lasten terveydellisen aseman tukemisen.

UNRRA:n toiminta päättyi elokuussa 1946. Lakkauttamispäätös tehtiin UNRRA:n neuvoston kokouksessa Genevessä, koska toiminnalle ei ollut taloudellisia edellytyksiä. Samalla tehtiin suositus uuden organisaation tai rahaston perustamisesta jälleenrakennustoiminnan ja nälkää näkevien lasten auttamistyön jatkumiseksi.

UNRRA:n aloite lasten hätäapurahaston perustamiseksi otettiin innostuneesti vastaan ja kansainvälinen lasten hätäapurahasto International Children's Emergency Fund (ICEF) perustettiin yksimielisesti 11.12.1946 YK:n yleiskokouksessa. Toiminnan lähtökohtana pidettiin periaatetta, että hallitukset olisivat ensisijaisesti itse vastuussa lastensa huollosta. UNICEF antaisi täydentävää apua ja kohdistaisi avustustoimintaa aluksi niihin maihin, joissa UNRRA oli jo toiminut. UNICEF jatkoi siitä, mihin UNRRA oli lopettanut. Suomen valinta ensimmäisten UNICEF:n avustettavien maiden joukkoon johtui tästä UNICEF:n perustamisen yhteydessä todetusta periaatteesta. Lähdeaineisto viittaa lisäksi siihen, että UNRRA valitsi Suomen avustettavaksi alunperin ensisijaisesti Lapin jälleenrakennustoiminnan, eikä lasten aseman vuoksi. Lastenapu kytkeytyi avustustoiminnan osaksi vasta myöhemmin kun olot tunnettiin paremmin.

Rahastoa perustettaessa tavoitteena oli vähintään 20 miljoonan pikkulapsen ja murrosikäisen nuoren avustaminen tarjoamalle heille päivittäinen ateria, jonka hinta oli kuusi silloista Yhdysvaltain senttiä. Ensimmäisen vuoden budjetti oli 450 miljoonaa dollaria (19 miljardia nykymarkkaa), josta 100 miljoonaa (4,2 miljardia mk) laskettiin Yhdysvaltain osuudeksi ja lopun budjettitavoitteen varoista oletettiin kertyvän muiden maiden hallituksilta. Mutta niin ei käynyt. Alkuinnostuksen jälkeen mielenkiinto asiaa kohtaan laantui, eikä toimintaa saatu käynnistymään suunnitellulla tavalla.

Avustustoiminnan alkuun mennessä oletettiin varoja olevan noin 70 miljoonaa

dollaria (3 miljardia mk). Hallituksilta ei kuitenkaan saatu riittävästi lahjoituksia. Lokakuussa avustustoiminnasta päätettäessä ICEF:n varat olivat vain noin 30 miljoonaa dollaria (1,3 miljardia mk). ICEF:n hallintoneuvosto joutui luopumaan alkuperäisestä tavoitteestaan ja suhteuttamaan avun määrän käytettävissä oleviin varoihin. Varat sallivat tällöin vain runsaan neljän miljoonan lapsen avustamisen kolme Yhdysvaltain senttiä maksavalla päivittäisellä aterialla.

Lähes 60 maata hyväksyi New Yorkissa 22.10.1947 päätöslauselman, jonka mukaan UNICEF:n avustustyö päätettiin aloittaa 12:ssa Euroopan maassa ja Kiinassa. Avustettavat Euroopan maat olivat Puola, Italia, Jugoslavia, Romania, Kreikka, Itävalta, Ranska, Tšekkoslovakia, Bulgaria, Unkari, Suomi ja Albania. Suomessa avustettavien lasten lukumääräksi määriteltiin 75 000. UNICEF:n talouden vakiinnuttamiseksi perustettiin 29.3.1947 norjalaisen Åke Ordington aloitteesta koko maailmaa koskeva suurkeräysorganisaatio "The United Nations Appeal for Children" eli UNAC. Suurkeräys oli tarkoitus järjestää maailmanlaajuisena vuoden 1948 alussa. Kampanjapäiväksi valittiin karkauspäivä 29.2.1948 ja teemaksi "Anna päivän palkka maailman lapsille" (Give One Day Payment to the Children of the World). Suomessa keräys järjestettiin Kansanavun keräyksen yhteydessä 29.2.-14.3.1948.

UNICEF:n täydentävien avustushjelmien tavoitteena oli:

- lahjoittaa lisäravintoa aliravituille ja sairaille lapsille
- ottaa huomioon odottavien ja imettävien äitien terveydellinen asema
- tukea lastenhoitolaitosten ja koulujen jälleenrakennustoimintaa
- toimittaa lääkkeitä ja vitamiineja lapsille ja odottaville äideille
- antaa vaate- ja kenkäapua lapsille
- edistää ja tukea lasten terveys- ja huoltotyöntekijöiden koulutusta
- osallistua maailman terveyskasvatuksellisiin tavoitteisiin, joita olivat silloin tuberkuloosin ja sukupuolitautilien leviämisen estäminen.

UNICEF:n perustamispäätöksen yhteydessä YK:n yleiskokous vaati rahastolta vakuutuksen, että kaikki tarvikkeet ja muut ohjelmaan sisältyvät avustustoimet jakautuisivat oikeudenmukaisesti avun tarpeen mukaan rotuun, uskontoon, kansal-

lisuuteen tai poliittiseen mielipiteeseen katsomatta.

UNICEF toimi hallinnollisesti ja taloudellisesti YK:n alajärjestönä. Järjestön ensimmäiseksi pääjohtajaksi valittiin 8.1.1947 yhdysvaltalainen Maurice Pate. Rahaston organisaatiossa toimi pääjohtajan alaisuudessa toimeenpanevana elimenä hallintoneuvosto, Executive Board, johon kuului 25 jäsenmaata ja Sveitsi. Hallintoneuvoston ensimmäinen puheenjohtaja oli puolalainen lääkäri Ludvig Rajchman. Ohjelmia valmisteleva elin, Program Committee, toimi hallintoneuvoston alaisuudessa, ja siihen kuului yhdeksän maata. Ohjelmakomitean tehtävänä oli tutkia hallitusten avustushakemukset ja laatia niistä suositukset hallintoneuvostolle. Rahaston Euroopan päämajan johtaja oli Alfred E. Davidson Pariisissa, Euroopan osaston päällikkönä oli Henry Niblack ja Skandinavian osaston johtajana Anders Frihagen Oslolla. Suomessa UNICEF:n edustaja oli yhdysvaltalainen Wendell Kershner. Hän saapui Suomeen 13.10.1947.

UNICEF:n avustustyön alkaessa Suomessa sosiaaliministeriö nimitti ICEF-toimikunnan. Toimikunta oli vastuunalainen ja päätösvaltainen elin, joka vastasi avustustyön toteutuksesta. Se huolehti myös avustustoiminnan käytännöllisistä ja hallinnollisista järjestelyistä. Toimikunnan pysyviä jäseniä olivat lastensuojelutarkastaja Niilo Kotilainen, joka toimi puheenjohtajana, kouluneuvos Ilkka Holma (kouluhallitus), tohtori Paavo Kuusisto (lääkintöhallitus) ja talousneuvos Edwin Törmälä (Suomen Huolto). Toimikunnan asiantuntijajäsen oli Wendell Kershner ja hänen apulaisenaan ja kokousten sihteerinä toimi Nisse Grönholm. ICEF-toimikunta kokoontui ensimmäisen kerran 21.10.1947 Suomen Huollon tiloissa.

Huolimatta kouluruokailun kattavuudesta murrosikäiset koululaiset olivat Suomessa aliravituin lapsiryhmä v.1946. Ravinto oli niukkaa ja yksipuolista. Vastustuskyky oli alhainen ja kulkutaudit yleistyivät. Suomessa oli vuonna 1946 alle kouluikäisiä noin 500 000 ja 8-18-vuotiaita 600 000. Vuonna 1945 syntyi 94 000 lasta. Ennen sotaa syntyi vuosittain keskimäärin 70 000-80 000 lasta. Sotaorpoja oli 48 000. Suomi oli ainoa Pohjoismaa, jossa ruokaa ei ollut riittävästi. Elintarvike- ja raaka-ainepula alkoi 1939-1940 sodan jälkeen syystalvella. Vuodet

**3 Lasten
terveysolot
ja sodan jäljet
Suomessa**

1941-42 olivat hyvin vaikeat. Talvikausi 1947-1948 oli elintarviketuotannossa vaikein sotien jälkeen. Tilanteeseen johtaneista syistä professori Arvo Ylppö toteaa mm. seuraavaa:

“Tämä johtuu sodan ja rauhanteon suoranaisista seurauksista ja siitä, että kuivuuden vuoksi edellisen kesän heinäsato oli ennätysellisen huono. Karjan teurastuksia on siksi jouduttu tekemään enemmän kuin olisi ollut varaa. Maidon tuottoa ja jakelua kulutuskeskuksiin on huomattavasti myös vähentänyt suurten maatilojen jako pieniksi. Kansanhuoltoministeriön tietojen mukaan maassa käytettävä maitomäärä on pohjaluovussa. Pitkät maidon kuljetusmatkat aiheuttavat lisäksi sen, että etenkin lämpimänä aikana maito tulee kuluttajille jonkin verran pilaantuneena.”

Maidontuotanto kattoi tuona aikana vain noin 60 prosenttia tarpeesta. Kuopion läänin lääninlääkärin mukaan elo-syyskuussa 1947 kuoli Varkauden kauppalassa 17 pikkulasta epidemiaan, joka todennäköisesti johtui hapantuneen maidon käytöstä.

Koko maata koskevia tilastoja tästä asiasta ei ole käytettävissä, mutta varmaa on, että useat kymmenet tuhannet pikkulapset kärsivät tuona aikana maidon puutteen tai asiantuntemattoman maidonkäsittelyn suoranaisista seurauksista. Maidon pastörintilaitteita oli vain maan suurimmissa kaupungeissa. Maidon ohella myös muita valkuaisainelähteitä kaivattiin. Lihaa, kalaa ja kananmunia ei säännöstelty ja niitä oli saatavilla, mutta niiden hinnat olivat niin korkeat, että vain hyvin pieni osa kuluttajaväestöstä saattoi niitä hankkia. Säännöstellyt elintarvikemäärät eivät tyydyttäneet aikuisväestön energiatarvetta. Esimerkiksi metsurin ravinnontarve määriteltiin 5 000-6 000 kaloriksi päivässä. Elintarvikesäännöstelyssä tarve määriteltiin 1 632 kaloriksi. Alle 3-vuotiaiden lasten kohdalla ravinnontarve määriteltiin 1 500 kaloriksi, joka oli riittävä.

Vuonna 1948 Suomen asukasluku oli 3,8 miljoonaa. Alle yksivuotiaita oli noin 100 000, alle viisivuotiaita noin 340 000. 5-14-vuotiaita oli n. 640.000 ja 14-18-vuotiaita n. 1,3 miljoonaa. Aliravittujen lasten määrä Suomessa vaihteli sotavuosina riippuen alueesta tai ikäluokasta. Neuvolakortistojen mukaan 100 000-120 000

pikkulapsella oli ali- tai väärinravitsemusta Itä- ja Pohjois-Suomessa sekä saaristossa. Näiden alueiden alle 2-vuotiaista lapsista 70-90 prosenttia sairasti riisitautia. Riisitaudin jälkioireita esiintyi vastaavilla alueilla lisäksi 30-50 prosentilla kouluikäisistä lapsista. Riisitauti saatiin Suomessa kuriin kuitenkin hyvin lyhyessä ajassa, ja ikään kuin sattumalta. Arvo Ylppö kertoo:

“Kun olin eräiden kirjoitusteni yhteydessä julkaissut riisitaustista lapsista ottamiani valokuvia, kävi ilmi, että vanhemmat eivät tienneet lapsensa länkisäärtien ja sisäänlytistyneen kananrinnan olevan riisitaudin seurausta. Kun asia oli nostettu julkisuuteen alkoi eräänlainen riisitautisten vaellus Helsinkiin, kun vanhemmat kiiruhtivat etsimään apua lapsilleen, ettei lapsen sairaus olisi edennyt niin pahaksi kuin oli lehden kuvissa nähty.”

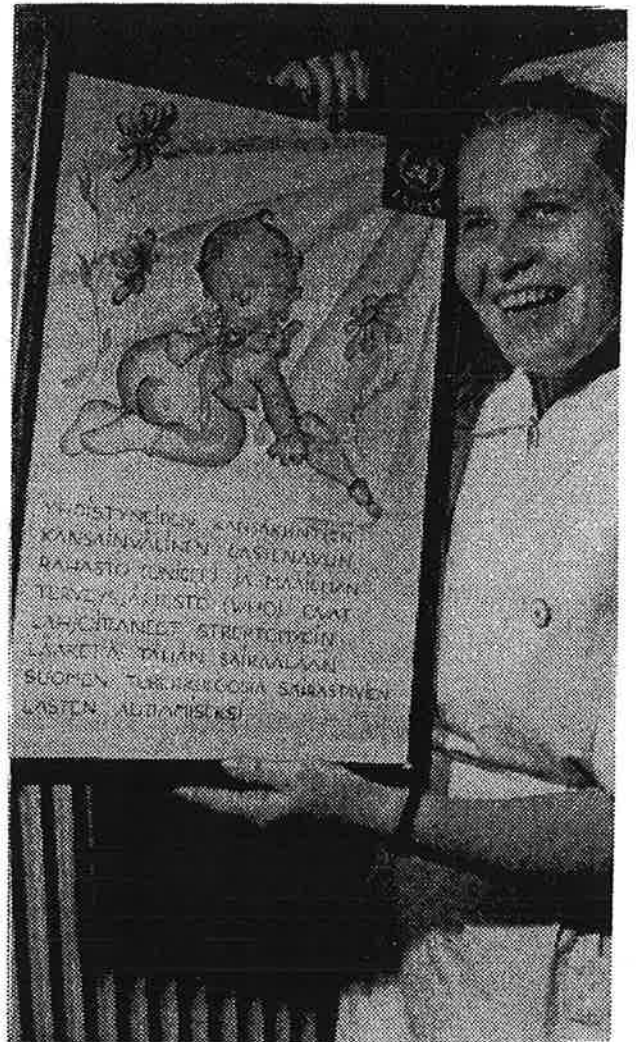
Kansakoulujen kouluylilääkäriin antaman tiedon mukaan oli Suomen 600 000 koululaisesta noin 8 prosenttia, eli yli 45 000 lasta, yleisesti heikkokuntoisia, mikä johtui puutteellisesta tai yksipuolisesta ravinnosta. Lisäksi noin 1,5 prosenttia koululaisista oli sairaalloisia ja vastustuskyvyltään varsin heikkoja. Lukumäärä oli vielä suurempi niissä osissa maata, missä ei ollut kouluruokailua. Kansakouluruokailu säädettiin lailla pakolliseksi 1. elokuuta 1948. Nuorten eli 14-18-vuotiaitten kohdalla keskimääräinen pituus ja paino oli laskenut sotavuosina koko maassa huomattavasti. Säännöstellyt maito-, voi- ja leipäannokset eivät olleet riittäviä, kun otetaan huomioon kasvavan elimistön valkuaisaineen ja rasvan tarve. Aliravittuja lapsia ja nuoria oli vuonna 1948 noin 10-12 prosenttia jokaisessa ikäluokassa. Valistustyö lapsen terveydellisen aseman parantamiseksi sai vastakaikua, ja lainsäädännölliset uudistukset olivat merkittäviä. Kouluruokailulaki ja laki äitiys- ja lastenneuvoloista astuivat voimaan 1944. Ja tulokset näkyivät. Alle 5-vuotiaiden lasten kuolleisuus laski Suomessa vuosina 1910-1946 12,4 prosentista 5,6 prosenttiin. Pikkulasten yleisimmät kuolinsyyt vuonna 1944 olivat keskosuus, keuhkokuume, ripuli, epämuodostumat, vammaisuus, hinkuyskä, jäykkäkouristus ja tuberkuloosi. Alle kouluikäisten yleisimmät kuolinsyyt olivat vastaavana ajankohtana kurkkumätä, keuhkokuume, tuberkuloosi ja hinkuyskä. Alle kouluikäisten

tuberkuloosikuolleisuus alkoi kohota talvisodan jälkeen huomattavasti. Tämä johtui lähinnä ahtaista asunto-oloista. Samassa tuvassa keuhkotautia sairastavan mummon kanssa saattoi asua useitakin perheitä. Vastasyntyneiden rokotukset olivat käynnistyneet, mutta rokotettuja oli tuolloin vasta 140 000.

Kurkkumätätapausten lukumäärä alkoi kohota vuonna 1943 huomattavasti. Vuonna 1944 kirjattiin 15 522 tapausta ja seuraavana vuonna 17 404 tapausta. Kurkkumätätapauksia oli keskimäärin 2 065 vuosina 1929-1938. Lasten sairaustilastoissa esiintyy lisäksi keltakuume- ja pikkulavantautitapauksia. Lapsihalvausepidemia antoi merkkejä jo 1940-luvun puolivälissä. Oman dramaattisen lisänsä lasten terveystilastoihin toi sukupuolitautilien leviäminen sodan jälkeen. Vuonna 1945 kirjattiin aikuisväestön keskuudessa 5 381 syfilistapausta, kun vastaava luku 1935 oli ollut noin 2000.

Lasten sairaalapaikkoja oli 1940-luvun puolivälissä 1 080. Tarve olisi ollut ainakin 1 500. Lisäksi yksinomaan Lapin läänin tuberkuloosilapset olisivat tarvinneet 200 hoitopaikkaa. Ns. keskussairaalahanke oli kuitenkin käynnistynyt kiitettävästi. Keskussairaaloiden yhteyteen perustettiin erityisiä lastenosastoja lasten sairauksia ja kulkutautiepidemioita varten. Helsingin lastenkliniikka valmistui 1946. Siellä oli 320 vuodepaikkaa. Lastenlinnan rakennustyöt saatiin vihdoinkin päätökseen 1948. Lastenlinnassa oli 100 paikkaa pitkäaikaissairaille ja hermostollisista häiriöistä kärsiville lapsille. Lasten hoitoa sairaaloissa vaikeutti ravinnon ja tarvittavien lääkeaineiden puute. Valuutanpuutteen vuoksi penisilliinin ja streptomysiinin saanti oli ylivoimaisen vaikeaa. Valuuttavaikeuksien vuoksi ei myöskään pystytty hankkimaan raaka-aineita lasten vaatetus- ja kenkätilanteen kohentamiseksi.

Kouluhallituksen tiedon mukaan Suomessa oli 1947-48 noin 20 000 lasta, jotka eivät voineet käydä talvella koulua, koska heillä ei ollut kenkiä. Opetus jouduttiin jopa keskeyttämään joissakin kouluissa tästä syystä. Harvinaista ei ollut, että lapsilla oli yllään talvipakkasessa vain ohut

villatakki. Pikkulapset jouduttiin pitämään kylmimmän ajan sisällä, koska ulkoilu-vaatteita ei ollut. Omatoimisia pyrkimyksiä vaikeuksien voittamiseksi ei puuttunut. Yksityisten järjestöjen aloitteesta palstaviljely oli vireää. Valtio maksoi suurperheille ns. perhelisäavustusta, josta osa käytettiin viljelykaluston ja kotieläinten hankintaan. Viljeltiin pellavaa ja hoidettiin lampaista, jotta perheen vaatetustilanne olisi saatu kohentumaan. Yhteiskunnallisen huollon tarpeessa olevien lasten lukumäärä nousi huomattavasti toisen maailmansodan jälkeen. Sotaorpoja lapsia oli 48 000. Alle 16-vuotiaita orpoja ja puoliorpoja arvioitiin olevan tuona aikana yhteensä noin 80 000. Osa kodittomaksi jääneen siirtoväestön alle 15-vuotiaista lapsista oli yhteiskunnallisen huollon tarpeessa.

Saadaksemme kattavan kuvan suomalaislapsille annetusta avusta on palattava vuoteen 1942. Tällöin perustettiin Helsinkiin Lastenruokinnan Keskustoimikunta. Tämä oli tarpeen siksi, että Ruotsista ja Tanskasta saatiin jo tällöin elintarvikkeita, jotka oli tarkoitettu aliravituille lapsille sekä pikkulasten äideille. Lastenruokinnan Keskustoimikuntaan kuuluivat filtri Bertel Nyberg Pelastakaa Lapset ry:stä, professori Arvo Ylppö Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliitosta ja fil.maist. Arvo Puukari Suomen Huollosta. Työnjako sujui siten, että Suomen Huolto otti vastaan ulkomailta saapuneet elintarvikkeet, varastoi ne ja huolehti niiden lähetyksistä maaseudulle, tuki toimintaa taloudellisesti ja hoiti pääkirjanpidon. Keskustoimikunta huolehti kirjeenvaihdosta, lähetysmääräyksistä, ruokintatoimikuntien järjestelyistä, tilastoista jne.

Ruokintatoimikunnat olivat lastenruokinnan toimeenpanevia elimiä paikkakuntatasolla. Niiden tehtävänä oli ruoanjakelukeskuksen perustaminen, ruoan valmistus ja ruoan jako. Kukin toimikunta vastasi itse elintarvikevarastonsa hallinnasta ja hoidosta, varojen käytöstä ja tilityksistä. Kunnanlääkäri, terveyssisar tai kouluhoitaja valitsi paikkakuntakohtaisesti ne lapset ja äidit, jotka tarvitsivat lisäravintoa.

Suomen Huollon merkitys UNICEF:n avustustoiminnassa oli keskeinen. Suomen Huolto perustettiin 30.7.1941. Sen tarkoituksena oli yhdenmukaistaa ja keskittää vapaata huoltotyötä sekä valvoa avustusten tarkoituksenmukaista ja

**4 Valmis lasten-
huoltoverkosto
helpotti yhteistyötä**

oikeudenmukaista jakoa. Jäseneksi yhdistykseen pääsi rekisteröity järjestö tai huoltoelin, joka toimi hädänalaiseen asemaan joutuneen väestön hyväksi. Suomen Huollon tärkein tehtävä oli avustustoiminta, jonka teki mahdolliseksi Kansanavun keräys 1942-1949. Keräysvaroilla tuettiin rintamamiesten, siirtoväen ja sotaaleskien perheitä sekä avustettiin taloudellisesti sotainvalideja ja sotaorpoja. Suomen Huolto perustettiin silloisten olojen vaatimuksesta, ja sen merkitys väheni ratkaisevasti 1950-luvun alussa, jolloin sosiaalipolitiikka kehittyi ja olot muutenkin alkoivat vakiintua. Suomen Huollon toiminta supistui asteittain. Se poistettiin yhdistysrekisteristä 24.7.1953.

UNICEF:n avustustoiminnan alkaessa käytännön toimia helpotti ratkaisevasti se, että Lastenruokinnan Keskustoimikunta ja Suomen Huolto olivat jo näin luoneet valmiin järjestelmän avustustyön käytännön toteutukselle. Siksi Suomella oli nopeasti poikkeuksellisen hyvät valmiudet UNICEF:n elintarvikkeiden vastaanottamiseen ja jakeluun sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

UNICEF:n Euroopan osaston johtaja Henry Niblack vieraili heinäkuussa 1947 Helsingissä. Vierailun aikana vahvistettiin sopimusluonnos UNICEF:n ja Suomen hallituksen välillä avustustoiminnan aloittamiseksi Suomessa. Lopullinen sopimus allekirjoitettiin 23.8.1947 Pariisissa. Sopimuksen allekirjoittivat pääjohtaja Maurice Pate ja Suomen asiainhoitaja Pariisissa Johan Helo. UNICEF:n apu Suomelle alkoi 1.12.1947 ja jatkui helmikuuhun 1951 saakka. Elintarvikeapu kesti marraskuuhun 1949. Tänä aikana UNICEF lahjoitti Suomelle elintarvikkeita 2 238 500 kg. UNICEF:n apu oli järjestelmällistä, sopimukseen sidottua ja toiminta organisoitua ja valvottua. Avustusten laatu ja määrä oli mitoitettu kulloinkin vallitsevaan tarpeeseen. Esimerkiksi elintarviketilanne kohentui Suomessa 1949 alkupuolella. Tällöin UNICEF:n avun painopistettä alettiin järjestelmällisesti siirtää muille alueille, tässä tapauksessa lasten vaate- ja kenkápulan poistamiseen. UNICEF:n avun laajentaminen muille alueille osoittaa joustavaa sopeutumista yksittäisen maan muuttuneisiin tarpeisiin. Toimenpide sinänsä merkitsi tehdyn avustussopimuksen kirjaimellista noudattamista. Sopimuksessa todetaan:

**5 Yhteistyö alkaa:
Ensimmäinen
toimintakausi
1.12.1947 -
kevät 1948**

“...elin- ja muiden tarvikkeiden määrästä ja laadusta päätetään määräjain tarkoituksenmukaiseksi katsottavia toimintajaksoja varten...”

Ns. UNICEF:n muu apu oli raha-arvoltaan samaa suuruusluokkaa kuin elintarvikeavun määrä. Muuta apua olivat raaka-ainelahjoitukset (nahka, puuvilla ja villa), terveysohjelmat, meijeritalousohjelma ja terveydenhuoltohenkilöstön koulutusohjelma. Elintarvikkeita saatiin avustuskauden aikana 881 000 dollarin arvosta (37 miljoonaa mk) ja muita lahjoituksia 683 000 dollarin (29 miljoonaa mk) arvosta.

Suomessa UNICEF:n edustaja oli Mr. Wendell Kershner. Hän oli noin 35-vuotias ja kotoisin New Yorkista. Tarkastusmatkoillaan maaseudulla hän antoi mielellään haastatteluja paikalliselle lehdistölle. Lukuisten haastattelujen pohjalta syntyy mielikuva joviaalista ja huumorintajuisesta ihmisestä, joka nauttii olostaan tapahtumien keskipisteessä. ICEF-toimikunnan kokouksissa hänen roolinsa ei ollut aktiivinen. Hän oli silti hyvin asiantunteva ja vakaa mielipiteissään. Kershnerin tehtäväkenttä kuvataan UNICEF:n ja Suomen hallituksen välisessä avustussopimuksessa mm. näin: Rahaston valtuuttamat toimihenkilöt

“neuvottelevat ja ovat yhteistyössä hallituksen määräämien virkamiesten kanssa rahaston hankkimien tarvikkeiden laivausta, vastaanottoa ja jakelua koskevissa kysymyksissä, ja harkitsevat ja tutkivat Suomen lasten ja kasvuiässä olevien nuorten sekä raskaana olevien ja imettävien äitien tarvetta saada tässä sopimuksessa tarkoitettua avustusta”.

Avustustoiminnan käytännön toteutuksesta Suomessa vastasivat:

1. Suomen Huolto, joka otti vastaan ja jakoi tarvikkeet
2. Suomen Punainen Risti ja sen piirihallitukset, jotka jakoivat tarvikkeet lastenneuvoloille
3. Lasten Ruokinnan Keskustoimikunta, joka paikkakuntatasolla vastasi jakelukeskusten perustamisesta ja toiminnasta.

Ohjelmaluonnoksen mukaan lisäelintarvikkeita tarvitsivat seuraavat lapsiryhmät. Lastenkodeissa oli 1 060 alle yksivuotiaista, 3 770 yli yksivuotiaista ja 6 000 2-15-vuotiaista apuatarvitsevaa lasta. Lastensairaaloissa taas 500 alle kaksivuotiaista

ja noin 1 000 2-15-vuotiaista lasta oli avun tarpeessa. Lastenneuvoloitten kortistoissa oli lisäksi noin 5 500 alle kaksivuotiaista lasta ja kansakouluissa 62 000 7-15-vuotiaista UNICEF:n avun tarvitsijaa. Lisäkaloritarve oli ohjelman mukaan 242 kaloria päivää ja lasta kohden kaikissa ikäluokissa.

Lokakuun 23. v. 1947 oli tärkeä päivä. Silloin kiinnittyi Helsingin Katajanokan laituriin Victory Bloomington, joka toi Suomeen ensimmäisen elintarvikelähetysten. Oli aamupäivä, ja laivaa olivat vastassa Uudenmaan läänin maaherra Gunnar Mattsson, Yhdysvaltain suurlähetystön lehdistöattashea, Dr. Arnold, professori Arvo Ylppö, kaupunginjohtaja Erik von Frenckell, Wendell Kershner, lastensuojelutarkastaja Niilo Kotilainen ja tohtori Bertel Nyberg. Lisäksi oli läsnä eri huoltojärjestöjen ja lehdistön edustajia. Ensimmäinen elintarvikelähetys sisälsi 194 000 kg kuorittua maitojauhetta (ns. spray-tyyppisenä) ja 94 000 kg kuorittua ns. roller-tyyppistä maitojauhetta sekä 25 000 kg laardia. Yhteismäärä oli 313 000 kg.

**Victory
Bloomington**

Avustustoiminnan alkaessa kouluhallitus esitti ne koulupiirit, joissa tarvittiin lisäravintoa. Ensi vaiheessa elintarvikeapua sai 6 koulupiiriä Itä- ja Pohjois-Suomessa (Kainuu, Nurmee, Ylivieska, Kajaani, Raja-Karjala ja Iisalmi). ICEF-toimikunta päätti kokouksessaan 21.10.1947 liittää mukaan vielä Oulun ja Kemijärven koulupiirit. Tällöin UNICEF:n elintarvikeavun piiriin pääsi 1 194 kansakoulua ja 63 700 oppilasta. Lokakuussa kouluhallitus lähetti asiaa koskevan kiertokirjeen piirien kansakoululautakunnille. Kirjeessä annettiin ohjeet elintarvikkeiden käytöstä, varastoinnista, lasten punnituksista ja mittauksista sekä tilityksistä. Ohjeet oli laatinut ICEF-toimikunta kokouksessaan 21.10.1947. Kiertokirjeessä todetaan:

**Elintarvikkeiden ja
kalanmaksajin
jakelu, vastaanotto
ja varastointi**

“Elintarpeista on toistaiseksi tullut maahan laardia ja kuoritusta maidosta tehtyä maitopulveria. Lahjoittajan toivomuksen mukaan on oppilasta ja päivää kohti annettava noin 230-240 kalorin suuruinen annos. Tämä annos annetaan tavallisen kouluaterian lisäksi. Mainittu annos tekee kutakin oppilasta kohden 40 g maitopulveria ja 4 g laardia.”

Vastaavalla tavalla lääkintöhallitus luetteloi Suomen Huollon pyynnöstä ne sairaalat, joiden lapsipotilaat tarvitsivat lisäravintoa. Sairaaloita oli 40, ja niissä yli 1-vuotiaiden paikkoja 1 516 ja alle 1-vuotiaiden 160 eli yhteensä 1 676.

Lastenkodit kuuluivat sosiaaliministeriön hallintoalaan. Siksi sosiaaliministeriö laati luettelon niistä lastensuojelulaitoksista, jotka pääsivät UNICEF:n elintarvikejakeluun mukaan. Lastenkoteja oli avustuksen piirissä 108, ja niissä oli 3 677 lasta. Heinäkuun 31. päivänä Suomen Punaisen Ristin Keskushallitus lähetti kirjeet kaikille SPR:n piirihallituksille, ja pyysi näitä luetteloimaan kaikki ne alueellaan toimivat neuvolat, jotka ottaisivat vastaan maitojauhetta. Piirejä oli 13, niiden alueilla yhteensä 189 neuvolaa ja neuvoloiden kortistoissa yhteensä 5 500 lasta. Laskettiin, että neuvolat tarvitsevat 38 000 kg maitojauhetta. Tarkoitus oli, että Suomen Huolto lähettää piirihallitusten osoittamille neuvoloille maitojauhetta suhteessa lapsilukuun, ja neuvolat jakavat jauheen edelleen perheille. Etusija oli annettava niiden paikkakuntien neuvoloille, joilla maitotilanne oli vaikea. Lisäännos lasta ja päivää kohden oli 50 g maitojauhetta. Sama lapsi sai osallistua jakeluun 6 kuukauden ajan. Yhden lapsen maitojauheannos oli enimmillään 9 kg. Lisäännos myönnettiin lapselle vain siinä tapauksessa, että lääkäri, kätilö tai terveyssisar oli todennut lapsen sitä todella tarvitsevan.

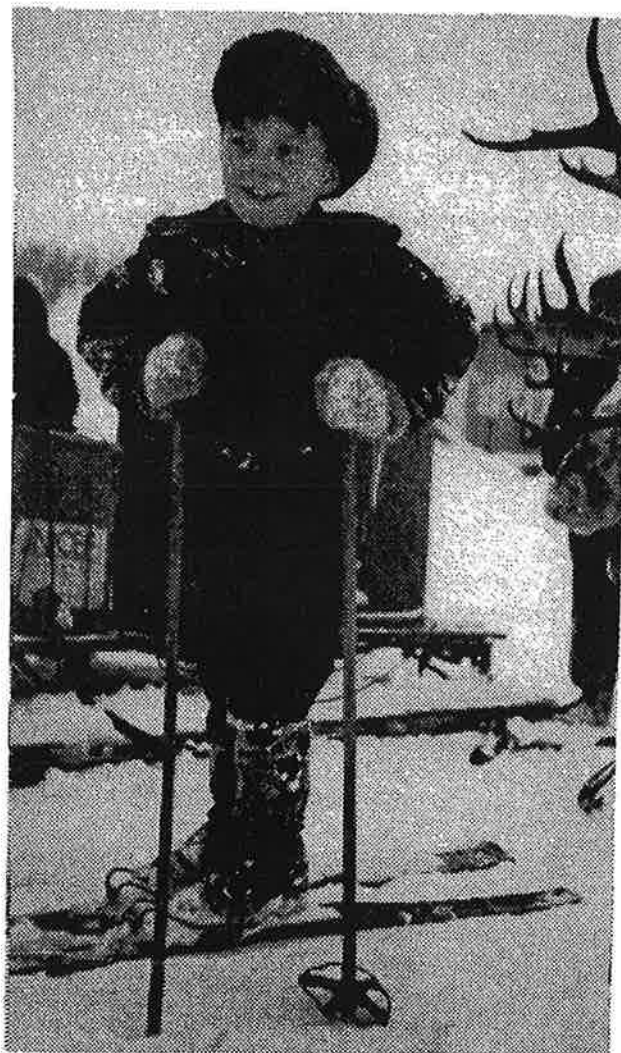
Kalanmaksaöljyn jako oli tarkoitus suorittaa saman periaatteen mukaan kuin maitojauheen, eli SPR:n piirihallitusten ja niiden alaisten neuvoloiden valityksellä. Ensijainen kohderyhmä oli neuvoloiden kirjoissa olevat lapset, jotka lääkärin, terveyssisaren tai kätilön harkinnan mukaan tarvitsivat kalanmaksaöljyä. Tämän ohella saivat kalanmaksaöljyä suoraan neuvolasta ne lastenkotien lapset, koululaiset ja lapsipotilaat, jotka eivät olleet täyttäneet 16 vuotta ja jotka lääkärin, terveyssisaren tai kätilön harkinnan nojalla sitä tarvitsivat. Tuberkuloosiparantolat saivat tarvitsemansa osuuden paikkakuntansa neuvoloista suurempinakin erinä. Päivittäinen kalanmaksaöljyn annostelu lasta kohden oli 5 g eli yksi teelusikallinen. Kullekin lapselle pyrittiin antamaan neuvolasta kerrallaan se määrä, jonka hän jakelukauden aikana tarvitsi eli 1/2-1 kg. Lastentautien ehkäisevässä hoidossa päivittäinen annos oli 10 g. Samansuuruinen annos koski myös koululaisia. Lapsipotilaille kalanmak-

saöljyä annettiin 30 g päivässä. Aikuisille ei kalanmaksaöljyä jaettu.

Suomen Huollon taloustoimisto lähetti elintarvikkeet yhteislähetystenä kunnan kansakouluja varten lähimmälle rautatieasemalle kansakoulutarkastajan osoittaman vastaanottajan nimellä. Vastaanottaja huolehti elintarvikkeiden kuljetuksesta ja niiden jakamisesta kouluille. Kunnan kuljetusjärjestelyistä ja -kustannuksista vastasi kunta itse. Sairaalat ja lastensuojelulaitokset vastaanottivat UNICEF:n elintarvikkeet periaatteessa saman kaavan mukaisesti. Neuvoloille osoitetut maitojauhe- ja kalanmaksaöljylähetykset vastaanotti ja kuittasi SPR:n piirihallituksen tarkastaja. Hän vastasi myös lähetysten kuljetuksista ja jakelusta piirin sisällä. UNICEF:n elintarvikkeiden varastoinnissa oli noudatettava äärimmäistä huolellisuutta. Ne tuli aina pitää

selvästi erillään laitoksen muista elintarvikkeista. Varastointikirjanpidon piti olla määräysten mukaisesti aina ajan tasalla. Pistotarkastukset olivat mahdollisia. Kiertokirjeissä muistutettiin lisäksi, että koska maitojauhe oli ilman ja kosteuden vaikutuksesta helposti pilaantuvaa, se oli säilytettävä ehdottomasti kuivassa ja viileässä paikassa, eikä uutta pakkausta saanut missään tapauksessa avata ennen kuin edellinen oli tyhjä. Kalanmaksaöljyn kohdalla piti huolehtia siitä, että se oli jaettu loppuun ennen lämpimän vuodenajan tuloa.

Elintarvikejakelun käynnistyttyä Kershner lähti hyvin nopeasti maakuntiin tutustumaan paikallisiin oloihin. Matkojen tarkoitus oli kaksitahoinen. Hän halusi tutustua väestöoloihin voidakseen tehdä johtopäätöksiä Lastenavun toiminnan suunnittelemiseksi tulevaisuutta varten. Toisaalta hän halusi seurata UNICEF:n tarjoaman lisäruokinnan toteutusta tietyillä alueilla. Ensimmäisen toimintakauden lopulla Kershner lähti pitkälle tarkastusmatkalle Itä-, Keski- ja Pohjois-Suomeen.

**Avustustyötä
valvottiin
tarkastusmatkoilla
ja lasten
punnituksilla**

Matkaseurueeseen kuuluivat Suomen Huollon edustajana Nisse Grönholm ja osan matkaa kouluhallituksen ylläkäri Lyytinen sekä ko. paikkakunnan lastenhuolto- ja kansakoulutarkastajat. Matka kesti 21 vuorokautta, ja kilometrejä kertyi 4 300. Hän vieraili 15 paikkakunnalla tutustuen elintarvikejakeluun kouluissa, lastenkodeissa ja neuvoloissa. Tarkastusmatkan jälkeen antamassaan selonteossa hän totesi, että

“kaikkialla missä kävin YK:n Lastenavun elintarvikkeet on otettu vastaan ja varastoitu hyvin. Käytetyistä ja varastossa olevista tarvikkeista tehtävät tilitykset on hoidettu huolellisesti”.

Ohjelman toteutukseen hän ei ollut aivan yhtä tyytyväinen:

“Ruokintaohjelmaamme ei ollut osattu toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Huomasimme, että useissa paikoissa maitojauhetta annettiin vain kolmena tai neljänä päivänä viikossa ja laardia ehkä vain pari kolme kertaa viikossa. Tällä tavoin lapset saivat vain murto-osan siitä, mikä heille oli tarkoitettu”.

Arveltiin, että syy tähän oli se, että laitoksissa ei ollut keittoastioita tarpeeksi, jotta olisi voitu valmistaa useampia kuin yksi ruokalaji päivää kohden. Ei myöskään ollut totuttu valmistamaan ruokaa maitojauheesta. Joka tapauksessa lasten terveydentila oli lisäravinnon ansiosta kohentunut huomattavasti, ja lasten painot olivat nousseet keskimäärin 2-3 kg ohjelman aikana. Kershner havaitsi matkan aikana, että yleinen ravintotilanne oli Suomessa paranemassa. Matkan jälkeen jäi harkittavaksi miten ravinto-ohjelmaa muutettaisiin muiden kohderyhmien todellista tarvetta vastaavaksi. Tällainen ryhmä olivat monilapsiset perheet sellaisilla alueilla, joilla maitotilanne oli edelleen hyvin heikko.

UNICEF:n ja Suomen hallituksen välillä tehdyssä perussopimuksessa sovittiin, että lapset on punnittava toimintakauden aikana määräjain lisäravinnon vaikutuksen valvonnan ja seurannan helpottamiseksi. Tarkkojen punnitustulosten valossa on todettavissa, että koululaisten painot nousivat UNICEF:n lisäravinnon ansiosta ensimmäisen toimintakauden aikana keskimäärin 1-3 kg. UNICEF:n ohjelman aikana esiintyi yksittäistapauksissa jopa 8-9 kilon painonlisäyksiä. Lastensuojelulaitoksissa lasten keskimääräinen painonlisäys oli 1,1 kiloa.

Maaliskuun 29. päivänä 1947 YK:n pääsihteeri esitteli Talous- ja sosiaali-neuvostolle YK:n Norjan edustajan Åke Ordingerin ehdotuksen, jonka mukaan toteutettaisiin maailmanlaajuinen keräyskampanja, United Nations Appeal for Children (UNAC), samanaikaisesti koko maailmassa 29.2.1948. Kussakin maassa keräys käynnistyi siten, että YK:n pääsihteeri Trygve Lie otti kirjeitse yhteyttä jokaisen sellaisen maan hallitukseen, jolla katsottiin olevan potentiaalisia resursseja osallistua keräykseen. Kirjeessään hän kertoi keräyssuunnitelmasta ja samalla haastoi ko. maan mukaan. Keräykseen osallistuakseen kunkin maan tuli pikaisesti perustaa kansallinen toimikunta. UNAC-keräys tuotti yhteensä 35,4 miljoonaa dollaria (1,5 miljardia mk). YK:n koulutus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO sai tuotosta 1,54 miljoonaa dollaria (63 miljoonaa mk), ja loput 33,87 miljoonaa dollaria käytettiin UNICEF:n avustushjelmiin eri maissa.

**6 Maailma
yhdisti voimansa
lasten hyväksi:
maailmanlaajuinen
suurkeräys**

Suomella oli mahdollisuus ilmoittautua mukaan keräykseen ripeästi, koska valmiudet käytännössä olivat jo suureksi osaksi valmiina. YK:n lastenapukeräys toteutettiin Kansanapu-keräyksen rinnalla. Siksi Kansanavun koko maan kattava keräysverkosto ja monen vuoden kokemus olivat myös UNAC:n käytettävissä. Tilanne oli tuttu, sillä myös jo UNICEF:n elintarvikeavustusten alkaessa Lastenruokinnan Keskustoimikunta tarjosi valmiin verkoston UNICEF:n avustustoiminnalle. Suomi oli muihin maihin verrattuna tässä suhteessa etulyöntiasemassa. Suomi keräsi Lastenavulle yli 15 miljoonaa silloista markkaa.

**Keräys
toteutetaan
Suomessa**

Helmikuun 1948 alkuun mennessä 24 maata oli perustanut UNAC:n kansalliset toimikunnat. Nämä maat olivat Iso-Britannia ja Pohjois-Irlanti, Belgia, Luxemburg, Italia, Sveitsi, Islanti, Suomi, Ruotsi, Norja, Liechtenstein, Tšekkoslovakia, Unkari, San Marino, Kreikka, Bolivia, Chile, Dominikaaninen tasavalta, Honduras, Uusi Seelanti, Filippiinit, Turkki, Yhdysvallat, Kanada ja Kuuba. Toimikunnat olivat lisäksi valmisteilla Kiinassa, Intiassa, Hollannissa, Ranskassa, Tanskassa, Australiassa ja lukuisissa Etelä-Amerikan maissa. Yhteensä keräykseen osallistui 45 maata.

**Keräys
muissa maissa**

UNICEF:n elintarvikeavustusta tarvitsevat koululaisten kesäsiirtolat ja kesäleirit tekivät anomuksensa kouluhallitukselle. Kouluhallitus valitsi avustettavat kesäleirit ja -siirtolat. Elintarvikkeet jaettiin leireille tai siirtoloille paikallisten SPR:n piiritoimistojen välityksellä. Aivan vastaavalla tavalla jaettiin elintarvikkeet soaialiministeriön nimeämille alle kouluikäisten lasten kesäsiirtoloille ja leikkikentille. Leirien päätyttyä heräsi kysymys leirielintarvikkeiden jäännösvarastojen käytöstä. SPR:n piirihallitukset olisivat halunneet jakaa jäljellä olevat elintarvikkeet paikallisiin lastenkoteihin, mutta Suomen Huolto määräsi jäännösvarastot palautettaviksi Helsinkiin. Suomen Huollon menettely tässä suhteessa ei ollut johdonmukaista, sillä joidenkin piirihallitusten kohdalla se salli piirin itsensä ratkaista jäännösvarastojen käytöstä. Leirivarastojen palautukset onnistuivat vielä suhteellisen hyvin, koska elintarvikkeet olivat leirien varastoissa keskitetysti.

Tilanne sai aivan toisenlaiset mittasuhteet silloin, kun elintarvikkeita oli jaettu koteihin pitkien ja vaikeiden kulkuyhteyksien päähän keskuspaikoista, ja sitten yllättäen esim. väärin lähetysmääräysten vuoksi Suomen Huolto vaatikin palautuksia. Aiheesta tarkemmin tuonnempana. Elokuussa 1948 saatiin maahan 70 tonnia puolalaista sokeria. Sokeri oli tarkoitus jakaa Kainuun ja Kajaanin koulu-
piireille, joiden alueella oli noin 70 000 oppilasta. Tarkoitus oli, että jokainen oppilas saisi kilon sokeria lukuvuotta kohden. Oppilaan sokerin saanti kytkettiin lisäksi koulujen väliseen marjanpoimimiskilpailuun siten, että 5 marjakiloa kohden oppilas sai vielä puoli kiloa sokeria lisää. Hyöty ja ilo oli molemminpuolista. Lasten perheet saivat sokeria ja koulut runsaasti marjoja talven kouluruokailua silmälläpitäen. Vaikeuksia syntyi, kun Suomen Huolto ilmoitti marras-tammikuussa 'erheellisten lähetysmääräysten' vuoksi lähettäneensä joillekin kansakoululautakunnille liikaa sokeria ja pyysi näitä palauttamaan ylimääräisen määrän. Nurmeksen maalaiskunnan kansakoululautakunta Porokylästä vastaa:

"Kirjelmässänne on kehoitettu palauttamaan lähettämämme lahjasokeria 500 kg eli kolmasosa saamastamme 1500 kg:sta. Sokerin palautus tuottaa kansakoululautakunnalle voittamattomia vaikeuksia, sillä sokeri on jaettu 28 eri koululle."

Kun arvioidaan toiminnan onnistumista, palautusongelmat ovat oleellisia, sillä niitä oli paljon. Syyt lienevät olleen inhimillisiä ja arkipäiväisiä eli Suomen Huollossa oli toimisto- ja varastotyöntekijöistä pulaa ja eri toiminta-alueilla oli kontrolloimaton ja epäitsenäinen asema.

Toukokuussa 1948 ilmoitettiin Pariisista, että UNICEF myöntää 58 670 dollarin lisäavustusmäärärahan. ICEF-toimikunta piti tarkoituksenmukaisena, että lisäavustusmääräraha käytetään kokonaisuudessaan suurperheiden aliravittujen lasten hyväksi rajaseutukunnissa. Avustettavat lapset valittiin Lapin, Oulun ja Kuopion läänien itäisten osien kunnista, sekä Keski- ja Itä-Suomen asutuskeskuksista. Valituiksi tuli yhteensä 20 000 lasta 59 paikkakunnalta. Lisäavustuksen piiriin valittiin 1-18-vuotiaita lapsia ja nuoria, jotka eivät aiemmin olleet saaneet UNICEF:n lisäravintoa. Etusijan saivat sellaiset perheet, joissa oli neljä tai sitä useampia lapsia, samoin sotainvalidien ja sotaleskien perheet (ilman lapsirajoitusta). Valinnoissa otettiin huomioon myös perheen taloudellinen asema ja lasten terveydellinen tila. UNICEF:n aloitteesta tämä elintarvikejakelu oli alunperin tarkoitus järjestää ns. kuivana muonajakeluna eli määrätty määrä elintarvikeraaka-aineita jaettaisiin valituille perheille. Myöhemmin ilmeni kuitenkin, että Pariisi ei suostuisikaan kuivien raaka-aineiden jakeluun. Saatiin uudet ohjeet. Ruoka oli jaettava paikkakunnilla valmiina keittoruokana ns. keittola-asemilla. Lapset saisivat hakea päivittäin puolen litran keittoannoksen jakeluasemilta annoskuponkia vastaan. Tästä alkoivat vaikeudet. Useat paikkakunnat, joille oli luvattu elintarvikkeita jaettaviksi raaka-aineina peruivat niiden vastaanottamisen. Harvaanasutuille paikkakunnille jakeluasemien perustaminen ei ollut kannattavaa, koska vähävaraiset suurperheet - varsinkin kohderyhmä - asuivat yleensä kaukana ja vaikeiden kulkuyhteyksien päässä jakeluasemista.

Syntyneen tilanteen johdosta Kershner matkusti Pariisiin ja neuvotteli asiasta vielä kerran, mutta päätös pysyi muuttumattomana. Aineistosta ei käy ilmi, miksi Pariisi ei suostunut elintarvikkeiden jakeluun kuivassa muodossa. Tiukka, periaatteellinen asennoituminen itse asiaa kohtaan osoitti yllättävää byrokraattisuutta ja

8 Keittola-asemat - byrokratiaa ja maalaisjärkeä

jäykkyyttä. Tämä oli hyvin epätyypillistä UNICEF:n toiminnan kokonaiskuvassa. Vaikutelmaksi jää, että syystä tai toisesta Pariisi ei kyennyt tekemään Suomelle erikoismyönnytyksiä ko. asiassa paikallisten olojen perusteella, joita ei alunperin osattu ottaa huomioon. Keittola-asemien perustamisella pyrittiin luonnollisesti UNICEF:n elintarvikkeiden taloudelliseen ja kontrolloituun jakelujärjestelmään. Viikkoa ja lasta kohden laskettiin 3 057 kaloria. Perunat kukin paikkakunta hankki itse, ja perunalaskut lähetettiin Suomen Huoltoon. Keittola-asemia toimi kaikkiaan 59 paikkakunnalla. Syksyn 1948 ja 30.4.1949 välisenä aikana yhteensä 20 225 lasta sai lisäravintoa. Keittola-asema toimi yhtäjaksoisesti jokaisella paikkakunnalla neljä kuukautta. UNICEF-elintarvikkeita käytettiin tällöin yhteensä 169 204 kg.

Kolmannen avustuskauden elintarvikeohjelmasta sovittiin ICEF-toimikunnan kokouksessa 29.4.1948. Koska useat maininnat viittasivat siihen, että elintarvikkeita oli entistä enemmän saatavilla, olisi olettanut, että ohjelman painopiste siirtyisi tässä vaiheessa voimakkaasti vaatetusavun suuntaan. Toisin kuitenkin kävi. Alfred Davidson vieraili Suomessa syyskuussa 1948 ja osallistui ICEF-toimikunnan kokoukseen 7.9.1948. Tällöin toimikunta tiedusteli mahdollisuutta saada laajentaa elintarvikejakelua koskemaan 90 000 lasta. Syyksi mainittiin "käsillä olevien ruokavarojen runsaus". Elintarvikkeita oli jäänyt runsaasti jäljelle kesäsiirtoloilta ja -kesäleireiltä. Davidson antoi toimikunnalle valtuudet toimia parhaaksi katsomallaan tavalla. Toimikunta teki päätöksen elintarvikeohjelman laajentamisesta.

Lokakuussa UNICEF:n lisäruokintaan osallistui 63 000 lasta kansakouluissa, 3 600 lasta sairaaloissa, 4 400 lasta lastenkodeissa ja alkavan keittola-aseman piirissä oli 20 000 lasta eli yhteensä 91 000. Elintarvikevarastojen määrä ylitti kuitenkin edelleen tarpeen UNICEF:n avustusalueilla. Siitä huolimatta elintarvikkeiden jakelua päätettiin laajentaa entisestään. Nuorisojärjestöjen edustajistolle tarjottiin UNICEF:n elintarvikkeita talvileirejä varten, ja ohjelmaan sisällytettiin myös Kuopion kansakoulupiiri sekä lisää lapsia lastenkodeista. Näin elintarvikeohjelman piirissä oli tässä vaiheessa yhteensä 133 000 lasta. Elintarvikeavun päättämisestä oli keskusteltu Davidsonin vierailun yhteydessä syyskuussa 1948. Kershner täsmensi maaliskuussa 1949, että elintarvikelähetyksiä ei enää tule maahan, lukuunottamatta

**9 Elintarvike-
ohjelman
laajeneminen
ja päättäminen:
Kolmas
toimintakausi
syksy 1948
-kesä 1949**

pieniä määriä rasvaa. Sen sijaan puuvillan, villan ja nahan toimitukset tehostuivat huomattavasti. Kershner lähti pois Suomesta lokakuun alussa 1949. Hän tuli viipyneeksi Suomessa noin kaksi vuotta. Ennen lähtöään hän velvoitti kouluhallituksen vastaamaan siitä, että elintarvikkeet käytetään loppuun tammikuun loppuun mennessä 1950. Tällöin kouluhallitus toimitti sosiaaliministeriön kautta UNICEF:lle todistuksen siitä, että elintarvikkeita ei ole enää jäljellä. Tämän toimenpiteen jälkeen elintarvikeohjelma katsottiin kokonaan päättyneeksi.

Palattuaan ensimmäiseltä tarkastusmatkaltaan vuonna 1948, Kershner totesi lehdistölle:

“Lapset ovat heikkoja ja sairaalloisia, mutta yhtään nälkiintynyttä lasta en ole nähnyt. Sen sijaan lasten vaateustilanne on erittäin heikko”.

ICEF-toimikunnan kokouksessa 14.5.1948 päätettiin,

että “puolet seuraavalle avustuskaudelle myönnettyistä varoista (60.000 dollaria eli 1,5 miljoonaa mk) käytetään vuotien hankkimiseen vaatteiden ja kenkien valmistamista varten.”

Puuvillan osuudeksi laskettiin 29 720 dollaria (703 300 mk). Ensimmäinen puuvillaerä saatiin maahan loka-marraskuussa 1948. Tampereen Puuvillatehtaitten Myyntikonttori arvioi 145 paalista valmistuvan puuvillakangasta 7 515 pakkaa, kussakin 25 metriä eli 187 875 metriä.

UNICEF:n puuvillaa valmistivat Porin, Forssan, Vaasan, Barkerin (Turku) ja Finlaysonin (Tampere) tehtaat. Puuvillatehtaat lähettivät valmiin puuvillakankaan Tampereen Puuvillatehtaitten Myyntikonttoriin, joka puolestaan lähetti sen Suomen Huollon laatimien jakolistojen mukaan Vapaan huollon lääninkeskuksiin. Paikalliset Vapaan huollon keskuksat jakelivat kankaan kouluille. Kankaan valmistuksessa tuli ottaa huomioon, että toiseen hulpioon kudottiin kaksi tummansinistä merkkilankaa, ja kangaspakkojen molempiin päihin leimattiin merkintä “UNICEF-Suomen Huolto”.

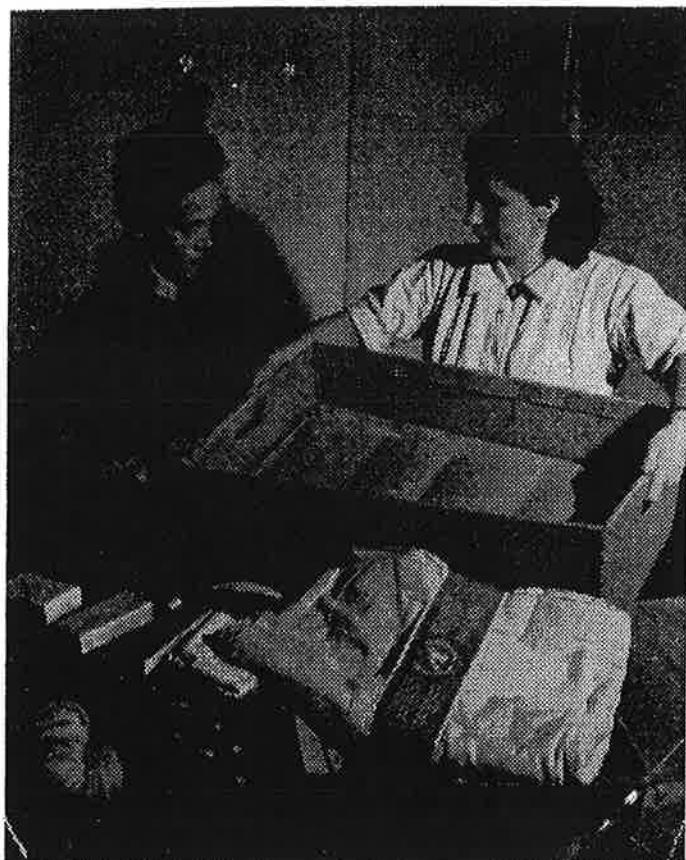
Ensimmäinen puuvillaerä valmistui joulukuussa 1948. Valmistunut puuvilla oli valkaisematonta, matalanukkaista flanellia. Flanelli jaettiin lääninkeskusten väli-

**10 Muut
avustusohjelmat
1948-1951**

Puuvilla

tyksellä samoille laitoksille ja koulupiireille, jotka olivat mukana elintarvikeohjelmassa. Se riitti 54 000 koululaiselle ja 4 500 lastenkotilapselle. Koululaista kohden laskettiin flanellia 3,1 metriä.

Vapaan huollon keskuksset muodostivat yhdessä kunnan kansakoululautakunnan kanssa ns. sekatoimikunnan. Sekatoimikunnan tehtävänä oli laatia kortisto vaateavun tarpeessa olevista oppilaista, samoin kuin vastata flanellin valmistuksesta ja jaosta. Sen tuli lisäksi laatia Vapaan huollon lääninkeskuskelle tilitys jakamastaan flanellista. Lääninkeskukset puolestaan tekivät tilitysten yhteenvedon Suomen Huollolle.

Lastenkodeille flanelli toimitettiin suoraan PMK:sta sosiaaliministeriön jakoluettelon mukaan. Vapaan huollon keskuksille jaettiin kullekin 8 kaavasarjaa. Ne olivat 8- ja 12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien alushousu- ja aluspaitakaavat. Poikien ja pienten tyttöjen lastenkodeissa laitosten ompelijat valmistivat vaatteet. Sen sijaan isompien tyttöjen lastenkodeissa tytöt ompelivat itse omat vaatteensa käsityönopeettajan avustuksella.

Huomattavaa on, että vain ensimmäisestä puuvillaerästä toimitettiin flanellia isompien lasten vaatetukseksi. Sitten UNICEF:n flanellia valmistettiin vain äitiyspakkauksia varten. Vajaa 5 000 alle 18-vuotiaasta lasta sai UNICEF-flanellista uudet alusvaatteet. Tähän kului flanellia 14 425 metriä.

Tammikuussa 1949 sosiaaliministeriö ja valtiovarainministeriö päättivät, että puuvillakankaan valmistus rahoitetaan vastedes maailmanlaajuisen keräyksen UNAC:n varoilla.

Helmi-maaliskuussa 1949 saatiin maahan toinen huomattava puuvillalähetys. Sen yhteismäärä oli 554 paalia, ja siitä laskettiin flanellia saatavan 730 000 metriä. Edellä mainitut tehtaot valmistivat kankaan ja toimittivat sen Tampereen Puuvillatehtaitten Myyntikonttoriin. PMK lähetti flanellin Suomen Huollon varas-

toon tai suoraan sosiaaliministeriön osoittamille äitiysavustuspakkauksia valmistaville tehtaille. Jokaiseen äitiysavustuspakkaukseen pakattiin 8 metriä flanellia. Äitiysavustuslaki muuttui vuonna 1949. Siitä lähtien jokainen suomalainen äiti on ollut oikeutettu saamaan äitiysavustuspakkauksen.

Kolmas puuvillaerä 221 paalia saatiin maahan syyskuun alussa 1949, ja siitä valmistettiin 290 000 metriä flanellia. Neljännen puuvillaerän yhteismäärä oli 231 paalia, ja siitä valmistettiin marraskuuhun 1950 mennessä 308 000 metriä flanellia äitiysavustuspakkauksiin. Puuvillaohjelma päättyi marraskuussa 1950. Yhteensä UNICEF:n flanellia valmistui joulukuun 1948 ja marraskuun 1950 välisenä aikana 1,5 milj. metriä. Koululaisia oli ohjelmassa mukana 60 194 ja lastenkotien lapsia 4 995. Kaikkiaan 115 942 äitiysavustuspakkausta sisälsi tuona aikana UNICEF:n flanellia. Puuvillaohjelman hinta oli 202 000 dollaria (4,2 miljoonaa mk).

Ensimmäinen villaerä 1 273 paalia saatiin maahan 23.5.1949. Laskettiin, että tästä villamäärästä saataisiin villalankaa 39 739 kiloa. Toinen villaerä 1 279 paalia kirjattiin saapuneeksi Katajanokan satamaan 11.6.1949. Tästä villamäärästä laskettiin valmistuvan villalankaa 42 807 bruttokiloa. Kolmas villaerä sisälsi 79 paalia ja se saatiin maahan 6.7.1949. Tavoitteena oli valmistaa villalankaa 66 873 kiloa (netto).

Valmis villalanka lähetettiin tehtailta Suomen Huollon varastoon. Valmis lanka oli luonnonväristä, hivenen kellertävää kolminkertaista kudinlankaa, joka soveltui hyvin sukkien, villapaitojen, kaulaliinojen jne valmistukseen. Lanka oli 100% villalankaa. Villaan ei saanut sekoittaa mitään muita kuituja.

Villalanka jaettiin perhelisään oikeutetuille vähävaraisille suurperheille, joissa oli neljä tai useampia lapsia. Sitä saivat myös perheet, jotka olivat menettäneet pääasiallisen huoltajansa ja ne, joissa oli kaksi tai useampia lapsia. Vuonna 1947 perhelisää sai 77 668 perhettä. Lapsia näissä perheissä oli noin 170 000. Kunnissa huoltolautakunnat jakoivat langan perheille. Jokainen perhe sai puoli kiloa UNICEF-villalankaa. Perheet maksoivat hinnan perhelisäavustuksestaan siten, että sosiaaliministeriö vähensi langan hinnan perheen seuraavasta avustussummasta.

Villa

Ohjelma päätettiin marraskuussa 1950. Valmistuksessa villan hukkaprosentti oli oletettua suurempi. Tästä syystä villalankaa valmistui 58 397 kiloa, vaikka arvio oli 66 873 kiloa, ts. 116 794 puolen kilon vyyhteä. Viimeinen erä kehrättyä villalankaa valmistui maaliskuussa 1951. Villaohjelma maksoi 111 000 dollaria (2 miljoonaa mk).

Tammikuussa 1949 saatiin maahan ensimmäinen erä kenkänahkaa, 52 paalia pohjanahkaa ja 11 paalia päällisnahkaa. Tarkoitus oli valmistaa 18 900 paria "lujia pitokenkiä" eli monojalkineita. Kenkien valmistus käynnistyi 15.2.1949. Kengät valmisti Tyylikenkä Oy Helsingissä.

Kengät jaettiin rajaseutukuntien kansakoulupiirien vähävaraisille oppilaille. Kouluhallitus osoitti jakoalueet ja määritteli yhteistyössä piirien kansakoulutarkastajien kanssa jokaisen piirin vähävaraisten lasten lukumäärän ja kenkäkiintiön suhteessa lasten määrään. Kenkien ulkopohjaan tehtiin merkintä "UNICEF", ja kenkien pakkauslaatikoihin liimattiin sininen YK-tunnuksella varustettu nimilappu, jossa oli teksti: "Nahan lahjoitti: Yhtyneitten Kansakuntien Lastenapu".

Valmiin kenkäparin hinnaksi tuli 699 silloista markkaa. Kustannukset jakautuivat kunnan ja valtion kesken siten, että valtio korvasi 2/3 ja kunnat maksoivat 1/3. Lastenkoteja varten valmistettiin 1 500 paria kenkiä. Niiden valmistuskustannukset maksettiin kokonaisuudessaan UNAC-keräysvaroilla. Tyylikenkä Oy:n helmikuussa 1951 antaman lopputilityksen mukaan valmistui UNICEF:n lahjoittamasta nahasta helmikuun 1949 ja tammikuun 1951 välisenä aikana 50 477 paria kenkiä. Kenkäohjelma maksoi 93 000 dollaria (1,7 miljoonaa mk).

Raaka-aineiden lahjoittaminen ei alunperin kuulunut UNICEF:n Suomen avustushjelmaan. Raja-Karjalan ja Pohjois-Suomen lasten heikko vaatetustilanne ja kenkäpula saivat aikaan ohjelmasuunnitelman muutoksen. Tämä oli varsin perusteltu ratkaisu, eritoten kun Suomen oma elintarviketuotanto elpyi oletettua nopeammin.

Kengät

Viimeinen UNICEF:n kalanmaksaöljyn jakelukausi alkoi lokakuussa 1949 ja päättyi kesäkuussa 1950. Tänä aikana jaettiin samojen jakeluperiaatteiden mukaan kalanmaksaöljyä 38 000 kg ja lisäksi 2,4 miljoonaa kalanmaksaöljykapselia. Kapselit jaettiin pääsääntöisesti Lapin ja Kainuun koululaisille kouluhallituksen laatiman paikkakuntaluettelon mukaan. Määrä riitti noin 48 000 lapselle.

Kalanmaksaöljyn lopputilitys Pariisin päämajalle tehtiin samanaikaisesti elintarvikkeiden lopputilityksen kanssa loka-marraskuussa 1950.

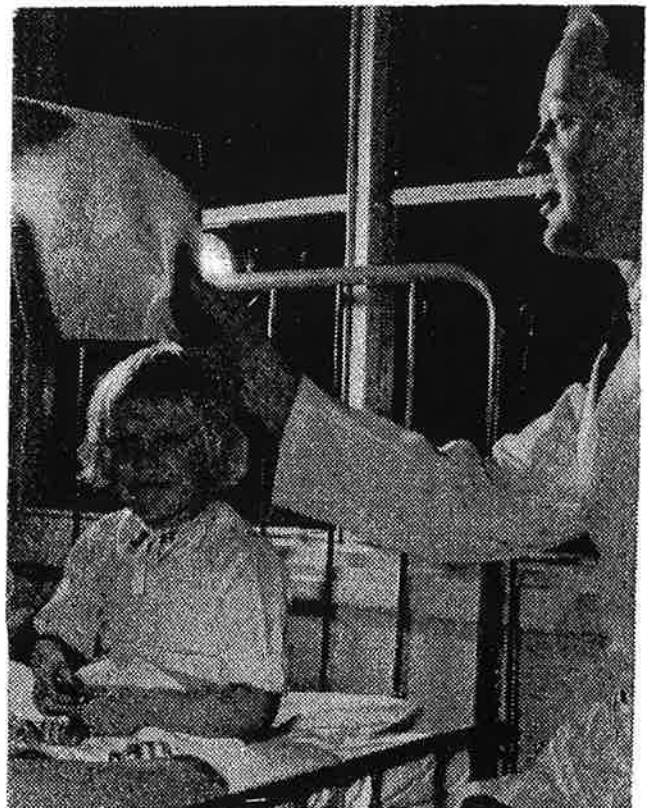
Tuberkuloosi oli tuona aikana lasten ja nuorten keskuudessa yksi yleisimmistä kuolemaan johtaneista sairauksista. Näin todettiin kansainvälisen tuberkuloosirokotuskampanjan selvityksessä 1.6.1949

UNICEF budjetoit tuberkuloosirokotusohjelmaan 5 miljoonaa dollaria (118 miljoonaa mk). Rahasummasta puolet eli 2,5 miljoonaa oli tarkoitettu Euroopan maille ja toinen puoli Euroopan ulkopuolelle. Ohjelma toteutettiin UNICEF:n ja Joint Enterprise-nimisen lääkintävarvikkeita valmistavan yrityksen kanssa. Suomi oli ensimmäinen maa, joka teki sopimuksen Joint Enterprisen ja UNICEF:n kanssa rokotusohjelman aloittamiseksi v. 1948. Ohjelman toteutuksesta Suomessa vastasi tohtori Severi Savonen. Maamme lähetti myös asiantuntija-apua muiden maiden kampanjatyöhön. Kampanjan aikana Suomessa tehtiin 740 000 tuberkuliinikoetta ja 325 000 lasta ja nuorta rokotettiin.

Rokotuskampanja ei vielä riittänyt pysäyttämään tuberkuloosin leviämistä Suomessa. Jatkoa tarvittiin. Tuberkuloosipotilaille tuli taata asianmukainen hoito ja lääkitys. Uusintarokotuksiin oli varauduttava, ja taudin leviämistä oli valvottava järjestelmällisesti. Jälleen saatiin 'eväitä' UNICEF:lta. Vuoden 1949 avustussumma-rahasta, joka oli 145 800 dollaria (3,5 miljoonaa mk), oli nimittäin kolmannen toimintakauden jälkeen jäljellä 105 600 dollaria (2,5 miljoonaa mk). Siitä

Terveysohjelmat

Tuberkuloosin vastustamisohjelma

50 000 dollarilla (1,2 miljoonaa mk) päätettiin hankkia pienoisröntgenkoneita, joita Suomeen saatiin yhteensä yhdeksän. Niistä kuusi oli varustettu kuljetusalustalla. Liikkumalla "röntgenaseman" kanssa tuberkuloosipiiristä toiseen saatiin pienoisröntgenkuvauksia tehdyksi hyvin tehokkaasti.

UNICEF oli budjetoinut sukupuolitautilien torjuntaohjelmiin 2 miljoonaa dollaria (42 miljoonaa mk). Ohjelmaa johti ja suunnitteli Suomessa tohtori Tauno Putkonen. Vuoden 1950 UNICEF:n avustusrahaa päätettiin käyttää 15 000 dollaria tähän ohjelmaan. Maaliskuuhun 1951 mennessä oli UNICEF:n penisilliinillä hoidettu Suomessa 800-900 synnyttäistä syfilistapausta. UNICEF tuki ohjelmaa kaikkiaan 34 000 dollarilla (708 000 mk).

Vielä vuonna 1948 ripuli oli yleisin Suomen pikkulasten kuolinsyy. Professori Arvo Ylpön johtaman kesäripulitutkimuksen mukaan (joka niinkään rahoitettiin UNICEF:n varoin) noin kolmannes kaikista pikkulasten kuolemantapauksista johtui ripulista. Varsinkin kesäisin esiintyvä tautityyppi oli lapsille ylivoimainen kestävä. UNICEF:n maidonkäsittelyohjelman avulla saatiin maahan 29 maidonjäähdytyskonetta ja 4 pastörintikonetta. Maidonkäsittelyn parantuessa parani myös lasten tila. Tämän jälkeen ei enää tarvinnut tarjota lapsille hapanta maitoa.

UNICEF tuki myös lastenlääkäreiden, sosiaalipediatrien, sairaanhoitajien ja terveyssisarten koulutusta. Vuosina 1948-49 UNICEF:n koulutustilaisuuksiin osallistui yhteensä 56 henkilöä Euroopan suurkaupungeissa.

UNICEF:n avustustoiminta Suomen lapsille päättyi virallisesti 28.2.1951. Suomi oli noussut jaloilleen ja pystyi nyt huolehtimaan itse lapsistaan ilman ulkopuolelta tulevaa apua. UNICEF:n apu nopeutti tätä kehitystä ja helpotti tilannetta silloin, kun se oli vaikein.

UNICEF:n pääjohtaja Maurice Pate vieraili Suomessa 16.-18.10.1951. Vierailun tuloksena Suomen hallitus myönsi UNICEF:lle 10 000 dollaria käytettäväksi muiden maiden lasten hätäapuun.

Osat olivat vaihtuneet.

Sukupuolitautilien torjuntaohjelma

Lasten kesäripuli- tutkimus ja maidonkäsittely- ohjelma

Terveystieteiden henkilökunnan koulutus

11 Yhteistyö päättyy

Jyväskylän maakunta-arkisto

Kirjeistö

kansio F1, 1947-49 Kirjeenvaihtoa, raportteja, terveystilastoja 1947-48, laivauspapereita, sairaala- ja kansakoululuettelot, sopimukset, kiertokirjeet, vuotta 1947 koskevat muut asiakirjat, ensimmäiset lähetyslistat kansakouluille.

kansio F2, 1947-50 Laivauspapereita, raportit rikkimenneistä tarvikkeista, kuormakirjat.

kansio F3, 1948-49 Kirjeenvaihtoa, raportteja, kirjeitä, terveystilastoja 1949-50.

kansio F4(a), 1948-49 Kansanavun keräyksen tulokset 1946 lääneittäin, toimintasuunnitelma toiselle avustuskaudelle. Kershnerin ja Grönholmin työmatkaraportti 1.4.-9.4.1948. Maitopulverit ja niiden käyttö. Kartta 29 avustuspaiikkakunnasta (koskien lisäruokintaa keittola-asemilta) ja tiedot lasten lukumäärästä.

kansio F4(b), 1946-1948 Tietoja United Nations Appeal for Children-keräyksestä. Suomalaisen UNAC-keräysorganisaation yksityiskohtia.

kansio F5, 1948-50 Kalanmaksaöljyn jakelu 1948-49 ja 1949-50 SPR:n piirihallitusten välityksellä.

kansio F6, 1949-50 Puuvilla ja villa.

kansio F7(a), 1949-50 Kengät.

kansio F7(b) Keittojakeluasemien toimintaa kuvaavat yksityiskohdat ja tiedot.

Paikkakuntakohtaiset kuvaukset.

Lastenruokinnan Keskus-toimikunnan kirjeenvaihtoa, tilitystietoja.

Asiakirjat

kansio E1 UNICEF:n englanninkieliset monisteet 1947-48: 1947 Give One Day Payment. Tietoja UNAC:n perustamiskokouksesta. ICEF:n perustamisasiakirjoja.

kansio E2 Saapuneet/Hylätyt leirimuonatilaukset 1948.

Pöytäkirjat

kansio C1 ICEF-toimikunnan kokouspöytäkirjat 1947-51

kansio Icb 1 Kansanavun pöytäkirjat

Taltiot

kansio D 1947

Elintarvikelähetyskirjeitä

Lehdistö

kansio Jac-7 Lehtiartikkelit YK:n Lastenapu 1947-48

kansio Jac-8 Lehtiartikkelit YK:n Lastenapu 1948-9.1.1949

Lähetyskirja

kansio A3 Lähetyskirja 1948-50.

Eri maiden ja yhteisöjen kustantaman ruokinnan vuosikertomukset ja selostukset, kansio Dbh1

1. Ruotsi 1942-48
2. Tanska 1942-49
3. Sveitsi 1947-48
4. YK 1948-49
5. Kveekarit 1948

Ulkoasiainministeriön arkisto, Helsinki

kansio I, UNICEF-Yleistä

- a) YK:n Kansainvälinen lasten hätäapurahasto 1947-49. Os. D20.
- b) Kansainvälisen Lastenavun UNICEFin toimintaa esitteleviä julkaisuja 1949. Os D20
- c) UNICEF-julkaisu lasten ravitsemuksesta. Os. D20

kansio II, UNICEF. Suomen maksuosuudet

- a) Varainkeräys ja kannatusmaksut 1949-52. Os. D20b.

kansio III, UNICEF-sopimuksia

- a) Kansainvälinen rahasto lasten auttamiseksi. Os. D20

ICEF-arkisto, UNICEF House, New York

kansio I

Handicapped Children, Finland 1950. Work Unit: Programme Division Folder A 261.

kansio II Finland 1949-51. Work Unit: Programme Division Folder A 260

kansio III Mission Reports 1950. Work Unit: Programme Division Folder A 056

Muut lähteet

Numminen, Inkeri *Ylpön vuosisata. Juva, 1988.*

Salminen, Vesa *Suomen Huolto-Finlands Folkhjälper. ja sen arkistot 1939-53. Valtionarkisto 1971.*

Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.

Lapsen hyvinvointi ei saa riippua siitä, mistä päin maailmaa hän on kotoisin tai miltä hän näyttää.

Aikuihen, esimerkiksi valtion, on tehtävä sellaisia päätöksiä, jotka suojelevat lasta.

Valtion pitää toteuttaa nämä artikkelit.

Valtion pitää auttaa vanhempia ja muita lapselle tärkeitä aikuisia niin, että nämä voivat tukea lapsen kehitystä.

Kaikilla on oikeus elämään, ja valtion pitää auttaa lapsia saamaan mahdollisimman hyvä elämä.

Syntymästään lähtien lapsella pitää olla nimi ja isänmaa.

Valtion pitää varmistaa, että lapsi voi säilyttää nimensä, maansa, ja sukulaisuhteensa.

Lapsen pitää saada elää yhdessä vanhempiensa ja perheensä kanssa, jos siellä on hyvä olla. Jos niin ei ole, valtion pitää auttaa lasta löytämään parempi paikka.

Jos on joutunut lähtemään kotimaastaan, pitää sinne voida palata ja päästä uudelleen yhteyteen oman perheensä kanssa.

Valtion pitää estää lasten sieppaaminen.

Lapsella on oikeus omaan mielipiteeseensä, jota tulee kunnioittaa.

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan se ei loukkaa muita.

Lapsen pitää itse voida päättää, millaista uskontoa hän haluaa seurata.

Lapsella on oikeus yhdistyksen perustamiseen ja rauhanomaiseen kokoontumiseen.

Lapsella on oikeus yksityisyyteen.

Lapsella on oikeus tietää esimerkiksi television, radion ja lehtien välityksellä, mitä maailmassa tapahtuu.

Valtion täytyy tukea sitä, että vanhemmilla on päävastuu lapsen kasvattamisesta.

Valtion pitää auttaa, jos lasta kohdellaan huonosti.

Valtion pitää auttaa perheettömiä lapsia.

Valtion pitää valvoa, että lapsi adoptoidaan vain jos se on lapsen parhaaksi.